

ЗАСАДИ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ АСПЕКТ

Основні засоби як головний елемент матеріально-технічної бази підприємства відіграють важливу роль і мають використовуватися раціонально й ефективно. Ефективність використання основних засобів повинна забезпечуватися організацією сучасної системи управління ними. Отже наразі, існує ряд проблем, пов'язаних із необхідністю створення системи управління використанням та відтворенням основних засобів на кожному підприємстві, відсутність якої негативно впливає на процес управління виробництвом і знижує його ефективність.

Значний внесок у розробку теоретичних основ використання основних засобів та управління ними зробили такі вчені-економісти, як Черниш С.С., Дєєва Н.М., Бондар Н.М., Подольська В.О., Кругляк Б.С., Грабовецький Б. Є., Яшан Ю.В., Бобко Н.А., Гуляєва Н.М., Сьомко О.В., Омельченко Л.І. та ін. Отримані ними результати теоретичних і практичних розробок мають велике значення для розвитку та удосконалення вітчизняної теорії відтворення основних засобів.

Проблема посилення державного регулювання економічними процесами, зокрема сферою відтворення основного капіталу, є досить актуальною для України на теперішньому етапі розвитку. На сьогодні в економіці нашої держави зберігається застаріла виробнича база, продовжується моральне і фізичне старіння засобів праці. Інноваційно-інвестиційне оновлення виробничого потенціалу, яке слугує головною умовою підвищення конкурентоспроможності національної економіки відбувається вкрай незадовільно. Виникає гостра необхідність в оновленні основного капіталу на новій технічній основі і на базі прогресивних технологій. Але при цьому необхідно розв'язати головну проблему, яка полягає у відсутності фінансування. Тому за ринкових відносин важливого значення набуває механізм самофінансування відтворення і оновлення основного капіталу підприємств [1].

Протягом строку служби об'єктів основних засобів підприємства акумулюють перенесену на виготовлену продукцію вартість у формі амортизаційних відрахувань. Функціонування основних засобів у фізичному вигляді завершується після закінчення строку служби об'єкта основних засобів, і відбувається перетворення накопичених амортизаційних відрахувань у нові об'єкти основних засобів, які приходять на зміну зношеним та вибулим з експлуатації.

Основним джерелом відтворення основних засобів на підприємствах України являються власні кошти до яких входять і амортизаційні відрахування, які не підлягають оподаткуванню. Але зважаючи на фінансовий стан підприємств за останні роки не можна робити акцент на прибуток як основне джерело відтворення основних фондів на підприємствах та їх техніко-технологічний розвиток. Це пов'язано з тим, що в нашій країні існує велика частка підприємств, господарська діяльність яких є збитковою [2].

У світовій практиці вирішальна роль здійснення процесу оновлення основних засобів належить амортизаційним відрахуванням. Це пояснюється перевагою амортизаційних відрахувань у порівнянні з іншими джерелами інвестицій: при будь-якому фінансовому стані підприємства амортизаційні відрахування мають місце і завжди залишаються у його розпорядженні. Приймаючи до уваги, що амортизаційні відрахування займають найбільшу частку в джерелах відтворення основних засобів, тому на державному рівні необхідно розроблювати програми амортизаційного стимулювання підприємств, як це здійснюється у провідних зарубіжних країнах [3].

Законодавчими базами ряду зарубіжних країн передбачено можливість застосування прискореної амортизації та «вільної» амортизації.

«Вільна» амортизація означає відсутність встановленого методу списання. Такий метод передбачає можливість 100% списання всіх інноваційних капітальних витрат в перший рік експлуатації. До того ж суб'єкт господарювання може скористатися належною йому пільгою вирахування із бази оподаткування не тільки в рік придбання інноваційних капітальних активів, а і в інший період. Метод «вільної» амортизації капітальних витрат передбачена законодавчими базами Канади, Данії, Ірландії, Іспанії та Великобританії [4].

Головним джерелом фінансування відтворення основних засобів на підприємствах нашої держави упродовж останніх років є власні кошти підприємств. Проте, на рівні підприємств розробка амортизаційної політики розглядається як другорядне питання і не знаходить відповідного місця у вирішенні завдань оновлення основних засобів. Амортизаційні відрахування в значній мірі використовуються не за своїм безпосереднім призначенням [5].

Ще однією проблемою відтворення основних засобів є ряд соціальних факторів, таких як: незадовільне забезпечення працівників необхідним комплексом послуг виробничої інфраструктури (своєчасного ремонтного обслуговування, ритмічного забезпечення робочих місць необхідними матеріалами, інструментом, комплектуючими, транспортними засобами, різними видами енергії), низький рівень організації харчування, медичного обслуговування; недостатність в організації соціально-побутової інфраструктури міст та робітничих селищ; невисокий рівень кваліфікації кадрів, що не дає можливості ефективно використовувати нову техніку [6].

Поряд з технічними і організаційними факторами важливу роль у підвищенні ефективності використання основних засобів повинні відігравати фактори матеріального стимулювання працівників підприємств. Йдеться про те, що керівники підприємств мають розробляти і постійно удосконалювати механізми матеріального стимулювання робітників, інженерів та інших працівників, діяльність яких сприяє виявленню та організації використання резервів підвищення ефективності основних засобів.

Важливою умовою подальшого підвищення ефективності використання основних засобів є впровадження комплексної системи управління використанням і відтворенням основних засобів [7].

Система управління використанням і відтворенням основних засобів повинна характеризуватися чіткими цілями і завданнями, пов'язаними з умілим використанням переваг таких методів як модернізація діючого обладнання, придбання універсального комплексно-механізованого і автоматизованого обладнання, використання планово-попереджувального ремонту і т.д. Мова йде про комплексний підхід до управління відтворенням і використанням основних засобів на підприємстві, науково обгрунтованому виявленні всіх техніко-економічних можливостей використання діючих виробничих факторів і визначення черговості, доцільності та ефективності їх розширення, технічного переозброєння, реконструкції або повної заміни.

Система управління використанням і відтворенням основних засобів могла б контролювати темпи розвитку виробництва, рівень основних показників, облік витрат на ремонт і утримання основних фондів, координувала б процеси оновлення і відтворення основних засобів. Доцільно в умовах дії системи управління використанням і відтворенням основних засобів розробити норми і нормативи потреби в устаткуванні, його комплектності. Система повинна забезпечувати планомірне оновлення основних засобів при першочерговому забезпеченні реконструкції ділянок [8].

Впровадження системи управління використанням і відтворенням основних засобів при дотриманні всіх цих вимог могло б підвищити ефективність використання фондів на 20-25%, забезпечити високі темпи фондівіддачі.

Список використаної літератури

1. Подмешальська Ю.В. Особливості оцінки основних засобів на Україні та закордоном / Ю.В. Подмешальська, К.В. Чеснокова / XI науково-технічна конференція студентів, магістрантів, аспірантів і викладачів ЗДІА, 17–21 квітня 2011 р.: Тези доповідей / Ред. Пожуєв В.І. – Запоріжжя, 2006. – Ч. V. – С. 97 – 98.
2. Гетьман О.О. Економіка підприємства: навчал. посібник для студентів вищих навчальних закладів./ Гетьман О.О., Шаповал В.М. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 488 с.
3. Ефективність використання основних фондів підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portalSoc_Gum/Dtr_ep/2009_6/files/ekon_06_09_43_Cher ep_Klimenko.pdf
4. Щирська О.В. Відтворення і новий підхід до амортизації основних засобів / О.В. Щирська//Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5. – С. 298-312. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ape_2012_5_38.pdf
5. Шігло І. Відтворення основних фондів і його інвестиційні джерела / І. Шігло, С. Рогов / Науковий вісник. – 2015. – № 7. – С. 20-22.
6. Шипуліна Ю.С. Аналіз потенціалу інноваційного розвитку промислових підприємств Сумської області /Ю.С. Шипуліна// Вісник СНАУ. Серія "Економіка і менеджмент", Вип. 5: 2016. - С. 235-242.
7. Яшан Ю.В. Напрямки підвищення ефективності відтворення і використання основних засобів/ Ю.В. Яшан. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/66.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/66.pdf)
8. Яковлев Я. Знос і амортизація: смислова зв'язок і змістовні відмінності /Я. Яковлев / Фінансова газета. – 2016. – № 34. – С. 5-6.